

**Govor predsednika ZSČ dr. Alojza Šteinerja
na spominski prireditvi in srečanju borcev v spomin na padle žrtve med
NOB v občini Koper
v Sirminu, 6. julija 2019**

Dober dan spoštovani tovarišice in tovariši, cenjeni gostje, kolegi iz častniške in veteranskih organizacij, spoštovani gospod predsednik Marjan Križman. Lepa hvala za povabilo na vašo slovesnost, ki je že dvaindvajseta po vrsti.

Ob povabilu za današnji govor, se mi je kot Prleku, ki živi v Prekmurju zastavljalo vprašanje, kaj lahko ta dva p-ja od Prleka in Prekmurca, zanimivega povedo Primorcem. Zdelo se je primerno, da začnem tam od koder prihajam. V Prekmurju namreč letos obeležujemo t. i. prekmursko leto v spomin na 100 letnico združitve Prekmurcev z matičnim narodom. Je v tem možna kakšna povezava in primerjava? Jaz mislim, da je.

28. junija 1919, ko je bila sklenjena versajska mirovna pogodba, so pred sto leti sprejete odločitve, koliko bomo Slovenci prispevali k kupčkanju med zmagovalci vojne in pri delitvi ozemelj med njimi in novimi državami. Upal bi si celo trditi, da smo ravno Slovenci v takratni novi državi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, na severu te nove državne tvorbe, plačali največjo ceno. Primorsko in slovenske kraje v Benečiji in Julijski krajini smo izgubili po tajnem londonskem sporazumu iz leta 1915 in dokončno z Rapalsko mirovno pogodbo. Drugo leto bo prav zanimivo videti koliko praznovanj in zahtev pri sosedih bo povezanih s stoletnico in zahtevami po ponovnem priključevanju. Če smo na primeru Primorske z Rapalom izgubili nacionalna ozemlja, pa smo na primeru Prekmurja dobili ozemlja poseljena s prekmurskimi Slovenci. Vendar smo ob stoletnici začeli razmišljati, da bi spremenili poimenovanje praznikov, pri Primorcih iz vrnitve v priključitev, temu pa so želeli slediti tudi nekateri v Prekmurju in združitve zamenjati s priključitvijo. Problem je lahko v tem, da je bila Primorska ravno na podlagi Rapalla priključena tudi h Kraljevini Italiji in Prekmurje 21 let po združitvi ob okupaciji 16. decembra 1941 k Kraljevini Madžarski. Kot nalašč za kreganje, katera priključitev je bila ta prava. Vendar nisem hotel vznemirjati s tem, ali je anektiranje oziroma anšlusiranje primernejši izraz od vrnitve in združitve. Hotel sem izpostaviti, da smo Prekmurje pred 100 leti pridobili zaradi prizadevanj zavednih Slovencev na mirovni konferenci. Tako kot smo si priborili in pridobili Primorsko z bojem v času druge vojne in prizadevanjih za vrnitev ozemelj po njej, prav tako na mirovni konferenci, kar se je dokončno zgodilo pred 72 leti. Vsi ki danes omenjajo, da smo nekaj dobili, ne glede na to ali mislijo na vrnitev in združitve ali domnevno podaritev, delajo krivico borcem, ki so se za to borili, še zlasti pa tistim, ki so pri tem žrtvovali svoja življenja.

Nedavno smo praznovali 28- obletnico samostojne Republike Slovenije. Na dveh osrednjih proslavah, na državni proslavi in svečani seji državnega sveta, govornika nista niti enkrat uporabila besed osamosvojitelji, borci, branilci Slovenije. Kot, da se za domovino nihče ni boril in smo jo dobili ter je država dosežek sama po sebi. Zato se danes ni treba čuditi, da starejše generacije borcev iz obdobja druge svetovne vojne ne omenjamo več, da o njihovem nekdanjem prazniku ne govorimo. Kot da vse želimo izbrisati iz nacionalnega spomina, pri čemer je samoizbris najhujši in najbolj samouničujoč. Lahko si zastavimo tudi vprašanje, ali smo naklonjeni ponovnemu izbrisu, ker smo v zgodovini že bili predmet izbrisa. Nas je tega, da smo po teh izbrisih obstali, sram. Ali pa se na primer ko gre za borce proti fašizmu in nacizmu ter proti izdajalcem lastnega naroda bojimo tega zadnjega – da se bomo, če bo treba, še borili proti izdaji lastnega naroda.

S povedanim pa smo pri vprašanjih o katerih želim govoriti v nadaljevanju. Slovenija je, hoteli ali ne priznati, uspešna država z nekaterimi posebnostmi ali problematičnimi pojavi. Te bi lahko označil z moderno oznako 3D, pa pri tem ne mislim na tridimenzionalni prikaz, ampak na tri devalvacije, najprej borcev in osamosvojiteljev, potem devalvacije uporništvu in povrh še devalvacije domoljubja.

Razmišljanje o devalvaciji borcev in osamosvojiteljev začnem z zgodbo izpred četrto stoletja, ko sem se kot mlad poveljnik Teritorialne obrambe, ki je sodeloval v osamosvojitveni vojni za Slovenijo, pogovarjal z uglednim slovenskim partizanom. Dejal je: No, sedaj pa nas boste vi nasledili in mi bomo izginjali v pozabo. Tega sporočila takrat nisem v celoti razumel, danes ga veliko bolj. Tudi zato, ker ugotavljam, da smo osamosvojitelji skupaj z borci proti fašizmu in nacizmu praktično na istem vlaku prej omenjenega izbrisa in pozabe. S tem so, in se iz spominskega zavedanja sicer odstranjujejo žrtve, zamere in travme, ki so nastajale v preteklosti. To v naši širši skupnosti – Evropski uniji deluje celo nekako idilično. Vendar ni treba pozabiti, da imamo prav mi, z območja nekdanje skupne države, še kako bolečo izkušnjo. Poleg človeškega davka, ki smo ga plačali v obeh svetovnih vojnah kot v večini ostalih evropskih držav, imamo mi še izkušnjo iz vojn po razpadu Jugoslavije. Ko je zmanjkalo vezivnega tkiva za bratstvo in enotnost ter solidarnost, je bilo konec tudi idile in so na plano privrele zakrite nacionalne težnje in zgodovinske zamere tako, da smo še tretjič v enem stoletju bili pred vrati pekla. Kdo bi vedel katerim vse ciljem in namenom sledi devalvacija borcev različnih generacij pri nas. Nam mogoče sporočajo, da ni dobro izpostavljeni, da smo si z borbo priborili Primorsko, pa tudi Prekmurje, čeprav tam bolj kot s puško, z jezikom in ohranjanjem kulture. Zato se danes ni treba sramovati, tega, da ste bili protifašisti in borci za narodno osvoboditev.

Naj nadaljujem z devalvacijo slovenskega uporništvu. Pri tem mislim na zgodovinski okvir in dogajanja na začetku narodnoosvobodilnega boja v času druge svetovne vojne na Slovenskem pred 78 leti in vstajo Primorcev ob kapitulaciji Musolinijeve države tri leta kasneje. Menim tudi, da je bil upor proti fašizmu in nacizmu ena od najtežjih preizkušenj Slovencev. Pri uporništvu v Sloveniji vedno pogosteje zaidemo, na nekakšno notranjo fronto in spopadanje zaradi tega, ker naše uporništvu naj ne bi bilo pristno ali pa primerno za današnji čas. Zaradi tega bi se lahko spraševali, ali so bile s tem povezane žrtve zlagane, trpljenje namišljeno in vse to neprimerno ter nepotrebno ali zgolj neizogibno. Kakor koli že, vse navedeno se je zgodilo. Uporništvu v Evropi ali natančneje v Evropski uniji, ki temelji na zoperstavljanju fašizmu in nacizmu pa tudi drugim totalitarizmom, je v tesni navezi s spravo, zlasti med velikimi narodi, ki so bili stoletja udeleženci osvajalske politike. Slovensko uporništvu pri tem ne trči le na velike, ki so nas poskušali podjarmiti, ampak tudi na današnje sosednje države in podobne politike, ki so bile ali želele biti del velikih imperijev, v katerih je bilo vedno manj mesta za majhne narode. Ko danes v tem kontekstu govorimo o uporništvu ali zoperstavljanju globalizaciji oziroma novodobnim oblikam prevzemanja, potem je lahko v globalizirani veliki evropski skupnosti naše uporništvu za nekatere sporno. Ko izpostavljam, da smo se med okupacijo v drugi svetovni vojni zoperstavili tako tistim, ki so prihajali s severa in zahoda, pri nas v Prekmurju pa tudi z vzhoda, potem nas današnji partnerji ali zavezniki čudno gledajo. Lahko pa nas tudi zaradi zgodovinskega sramu, ker so nas poskušali okupirati in izbrisati, ne razumejo. Ko nam nekateri naši politiki vsiljujejo popravke zgodovine ali vsaj njeno reinterpretacijo, nas načrtno oddaljujejo od korenin in tega, kar smo dosegli z uporništvom. Obenem nas potiskajo med ponižne pozabljivce in nam jemljejo pomemben del identitete.

Devalvacija domoljubja je zadnji del moje današnje 3D zgodbe. Priča smo intenzivnemu preoblikovanju slovenskega domoljubnega profila in z njim povezanega zgodovinskega

spomina. Ko namreč iz slovenskega zgodovinskega spomina izbrišeš upornišvo in pripravljenost ter požrtvovalnost borcev vseh slovenskih generacij v preteklih sto letih in k temu dodaš še packanje in skrunitev spomenikov, z lahkoto ugotoviš, da ni ostalo veliko stvari na katere bi morali biti ponosni in predstavljajo domoljubni potencial. Upal bi si dejati, da je devalvacija domoljubja skoraj popolna. V tem kontekstu so prizadevanja o katerih sem govoril, lahko razumljiva tudi kot priprava na vstop v globalni svet, ki bo slej ko prej pogoltnil oziroma zabrisal še zadnje delčke identitete majhnih narodov.

Spoštovani!

Današnji govor, ki naj bi bil namenjen predvsem spoštljivem spominu na padle žrtve med NOB v občini Koper in zahvali še živim borcem in njihovim simpatizerjem za ohranjanje pozitivnega zgodovinskega spomina, naj zaključim s pozivom. Pozivom, da je treba vztrajati in vedno znova izpostavlјati, da naše upornišvo, borčevstvo in domoljubje ni naperjeno proti nikomer, ne more pa biti uperjeno niti proti nam samim. Z ohranjanjem spomina izkazujemo spoštovanje rodovom naših prednikov, ki so s svojimi dejanji, pokončnostjo in upornostjo omogočili nam, da smo izpeljali dejanja osamosvojitve. To je pomembno tudi zato, da se bo doseženo ohranilo našim potomcem in bo to mladim v poduk.

Na današnji slovesnosti prisotni prapori in zastave veteranskih in domoljubnih društev iz občine Koper dokazujejo, da domoljubna zveza, ali patriotska fronta če hočete, tukaj usklajeno deluje. Tovariš Marjan hvala vem, ker vem da je pri tem vaš prispevek zelo pomemben. Verjamem tudi, da pomemben delež k temu prispevajo moji kolegi iz Zveze slovenskih častnikov. Vse navedeno je primeren pristop k odklanjanju 3D pojava o katerem sem razpredal v govoru. Upam tudi, da vas nisem preveč moril s primerjavami z mojim Prekmurjem, ki ga nosim v srcu tako kot Primorsko.

Lep preostanek dneva in druženja vam želim.